בשלמא לרבנן [א]כדי רשעתו כתיב משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות אלא רבי מאיר מ"ט אמר עולא גמר ממוציא שם רע מה מוציא שם רע [א]לוקה ומשלם אף כל לוקה ומשלם מה למוציא שם רע שכן קנס סבר לה [ב]כר' עקיבא דאמר עדים זוממין קנסא הוא איכא דמתני להא דעולא אהא [ג]דתניא [2]לא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר וגו' בא הכתוב ליתן עשה אחר ל"ת לומר [ב]שאין לוקין עליו דברי ר' יהודה ר' [ד]עקיבא אומר לא מן השם הוא זה אלא משום דה"ל לאו שאין בו מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו מכלל דר' יהודה סבר [ה]לאו שאין בו מעשה לוקין עליו מנא ליה אמר עולא גמר ממוציא שם רע לאו שאין בו מעשה לוקין עליו אף כל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו [ו]מה למוציא שם רע שכן לוקה ומשלם אלא אמר ריש לקיש גמר מעדים זוממין מה עדים זוממין לאו שאין בו מעשה לוקין עליו אף כל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו מה לעדים זוממין שכן [ג]אין צריכין התראה מוציא שם רע יוכיח [ז]וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן לאו שאין בו מעשה ולוקין עליו אף כל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו מה להצד השוה שבהן שכן קנס הא לא קשיא רבי יהודה לא סבר לה כרבי עקיבא אלא מה להצד השוה שבהן שכן [ח]יש בהן צד חמור ורבי יהודה צד חמור לא פריך [ט]ורבנן האי [3]לא תענה ברעך עד שקר מאי דרשי ביה ההוא מיבעי ליה לאזהרה לעדים זוממין ורבי מאיר אזהרה לעדים זוממין מנא ליה אמר רבי ירמיה נפקא ליה [4]מוהנשארים ישמעו ויראו ולא יוסיפו עוד ורבנן ההוא מיבעי ליה
להכרזה

מוציא שם רע. לא מצאתי לבתך בתולים: **לוקה ומשלם.** דכתיב (דברים כב) ויסרו אותו וענשו אותו ואמרי' בכתובות (דף מו.) ויסרו זה מלקות וילפינן לה מקראי: **שכן קנס.** וכל קנס חידוש הוא ומחידוש לא ילפינן לממונא: **איכא דמתני לה.** להא דעולא: **לומר שאין לוקין עליו.** שהעשה האמור אחריו תקנתו וכפרתו על עבירת הלאו: **לא מן השם הוא זה.** אין טעם זה עיקר דלאו שניתק לעשה אין לוקין עליו אלא מפני מה המותיר אינו לוקה לפי שהוא לאו שאין בו מעשה: **גמר מעדים זוממין מה עדים זוממין לאו שאין בו מעשה ולוקין.** עדים זוממין לוקין על דיבורם בעדי בן גרושה ובן חלוצה: **עדים זוממין אין צריכין התראה.** בכתובות אמרינן טעמא באלו נערות (דף לג.) נתרי בהו אימת כו' אבל כל שאר עונשין בב"ד של מטה צריכין התראה: **צד חמור לא פריך.** הואיל וחומרו של זה אינו חומרו של זה אין טעם המלקות תלוי בו: **לאזהרה לעדים זוממין.** לענשן בדין הזומה ולא ניתן לעונש מלקות אלא שלא היה לו לענשן בדין הזומה אלא א"כ הזהיר: **והנשארים ישמעו ויראו ולא יוסיפו לעשות.** הרי אזהרה בפרשת עדים זוממין כתיב:
להכרזה

בשלמא לרבנן כתיב כדי רשעתו כו'. והאי רשע רוצה לומר ממון כדמוכח בכתובות (דף לג: ושם) אלא לר' מאיר מאי טעמא פירוש הא כתיב כדי רשעתו דמשמע משום רשעה אחת אתה מחייבו וכו' וא"ת ומאי פריך והא בכתובות מוקי האי קרא ללוקין ולמיתה וי"ל דכל זה מן הפירכא אלא לר' מאיר הוה ליה למדרש ולומר רשעתו שאין אתה מחייבו משום שתי רשעיות (א) ולא ללוקין ולמיתה: **גמר** ממוציא שם רע. וא"ת ליגמרו נמי עדים זוממין ממוציא שם רע דאע"פ (א) דהאי לאו שאין בו מעשה ולמה לי והיה אם בן הכות הרשע ויש לומר דמוציא שם רע גופיה לא ידענא דלקי אלא מוהיה אם בן הכות הרשע כדקאמר בפ' נערה שנתפתתה (כתובות דף מו.) למדנו יסרו מויסרו ויסרו מבן [ובן מבן והיה] אם בן הכות הרשע: **סבר** לה כר"ע דאמר עדים זוממין קנסא הוא. פי' ולהכי יליף ליה ממוציא שם רע ורבנן סברי ממונא הוא ולהכי לא ילפינן ליה ממוציא שם רע משמע דלר"מ אינו לוקה ומשלם אלא גבי קנס אבל גבי ממון לא וקשה דבפ' השוכר את הפועלים (ב"מ דף צא. ושם) תניא החוסם פי פרה ודש בה לוקה ומשלם ד' קבין לפרה וג' קבין לחמור ומוקי לה כר' מאיר דאית ליה לוקה ומשלם והתם ממון הוא ועוד דאמרינן בפ' אלו נערות (כתובות דף לד: ושם) ר"מ לוקה ומשלם אית ליה מת ומשלם לית ליה משמע בכל ענין וכן קשה (ב) מדרבנן דע"כ לא פליגי רבנן עליה דרבי מאיר אלא משום דסבירא להו דעדים זוממין ממונא הוא ולכך לא מצי יליף ממוציא שם רע אבל בקנס מודו דילפינן לוקה ומשלם ממוציא שם רע ובפרק אלו נערות (ג) (שם דף לג.) גבי קנס פריך הא קי"ל דאינו לוקה ומשלם פירוש כרבנן דר"מ אלמא פליגי רבנן אפי' גבי קנס וי"ל דודאי בין לר"מ בין לרבנן ליכא חילוק בין ממון לקנס לענין דין דלוקה ומשלם דהא מכדי רשעתו ילפינן ליה וכדי רשעתו כתיב גבי עדים זוממין הלכך לר' מאיר דסבר עדים זוממין קנסא הוא ושפיר ילפינן להו ממוציא שם רע למימרא דלוקין ומשלמין א"כ כדי רשעתו דנכתב גבי דידהו דממעט שתי רשעיות ליכא לאוקומה במלקות וממון וצריכי לאוקומי במיתה ומלקות כדאיתא בפ' אלו נערות א"כ ודאי אמר ר"מ בכל דוכתי דלוקה ומשלם אף לגבי ממון דמהיכא תיתי למעוטי אבל רבנן דסבירא להו דעדים זוממין ממונא הוא לכך לא ילפינן ממוציא שם רע דלוקה ומשלם והלכך דרשינן מקרא מכדי רשעתו במספר למעוטי שתי רשעיות במלקות וממון דאינו לוקה ומשלם מעתה יאמרו רבנן בכל מקום אף גבי קנס דאינו לוקה ומשלם מכדי רשעתו דהא משמע שפיר דאתי למעוטי כל ב' רשעיות בין ממון בין קנס: **הא** לא קשיא ר' יהודה לא סבר לה כר"ע. דאמר עדים זוממין קנסא הוא משמע הכא דלר"ע דאית ליה דעדים זוממין קנסא לית ליה לאו שאין בו מעשה לוקין עליו דלא מצי יליף מהאי דינא וקשה דהא ר"ע אמר (לקמן דף כא:) המקיים כלאים בכרם לוקה ופירש בערוך דהיינו שמניח אותו כסוף שדהו כשמגלה זרועה דהוי לאו שאין בו מעשה לכך נראה דהמקיים כלאים בכרם היינו שעשה גדר סביב הכלאים(ט): **אלא** מה להצד השוה שבהן שיש בהן צד חמור. זה אין צריך התראה (י)וזה לוקה ומשלם ותימה דהא אין זה פירכא שוה ופירש ר"י דפריך שכן הם משונים ביותר משאר מלקיות שאין צריך התראה (כ)מה שאין כן בשאר מלקיות ועוד יש לומר שכן יש בהם צד חמור שכן לוקין על דיבורם שלא עוו אלא במוצא פיהם דהכי נמי פריך בירושלמי לעיל גבי ההיא דגמרינן ממוציא שם רע ופריך מה למוציא שם רע שכן דיבור הוא ור' יהודה (ד) סבר צד חמור לא פריך לפי' (ל)דירושלמי דעדים זוממין בדיבורן איתעביד מעשה(מ): **ורבנן** האי לא תענה מאי עבדי ליה. דהא דקאמר לעיל גבי לא תענה משום דהוי לאו שאין בו מעשה היינו אי לאו קרא דוהצדיקו אבל בתר דגלי לן קרא דוהצדיקו דשייך ביה מלקות יש לנו לומר (ה) דלקי מלא תענה ואם תאמר דלא לילקי (נ) משום (ס)דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ואין לוקין עליו והכא האי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד עדות נפשות מיהו יש לומר דעדיפא משני דלגבי מלקות גופיה איצטריך לאזהרה כדפרי' אבל לעיל גבי מאתים זוז קשה למה לי כדי רשעתו לומר דלא לקי תיפוק ליה דלא תענה הוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ואין לוקין עליו וכי תימא לגבי אזהרת ממון (ז) דנפקא מינה לא חשיב לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד זה אינו דהא אמרינן בפרק מי שהחשיך (שבת דף קנג. ושם) דמחמר בשבת דלא לקי משום דנפיק מלא תעשה מלאכה אתה ובהמתך והשתא הוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד במלאכת גופו אע"ג דבמחמר גופיה ליכא שום צד דמיתת ב"ד מכל מקום חשיב ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין כיון דלאו דידיה אתיא נמי למיתת ב"ד הכא נמי לא שנא וי"ל דשאני הכא דגלי קרא כדאמר רחמנא והיה אם בן הכות הרשע מכלל דלקי משום לא תענה דלא ענש אלא א"כ הזהיר אבל מ"מ קשה לעיל (ד' ב:) דפריך ותיפוק ליה מלא תענה ולמה לי והיה אם בן הכות הרשע לישני אי לאו דגלי קרא הוה אמינא דלא לקי משום דלא תענה (ו) לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד כדפרישית וי"ל דעדיפא מיניה משני ועוד יש לומר דפריך לר"מ דנפקא ליה אזהרה לעדים זוממין מולא יוסיפו לעשות: **לאזהרה** לעדים זוממים. ואם תאמר לעיל גבי מעידים שחייב מאתים זוז לימא האי טעמא לרבנן למה ליה למימר מכדי רשעתו נפקא ויש לומר דהכי קאמר לאזהרת עדים זוממין שמעידין באיש פלוני שחייב מלקות דלא הוי לקי מכאשר זמם אי לאו הזהיר דלא ענש הגוף אלא אם כן הזהיר אבל לעיל דמיירי מכאשר זמם דממון ודאי לא בעי אזהרה:
אין

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פ"ג מהל' נערה בתולה הלכה א סמג לאוין קכ ועשין ע:
כט ב מיי' פ"י מהל' קרבן פסח הל' יא:
ל ג מיי' פי"ח מהלכות עדות הלכה ד:

◆

גליון הש"ס

גמ' מה למוציא שם רע שכן לוקה ומשלם. קשה לי דהיא גופה נילף דלוקה ומשלם אלא דליכא למילף כן דמה למש"ר שכן קנס וא"כ לפרוך בקיצור מה למש"ר שכן קנס ואי דפירכת הש"ס דאם ילפי' ממש"ר נילף ג"כ דלוקה ומשלם א"כ הו"ל למנקט אי הכי יהא ג"כ לוקה ומשלם אבל לא בהך פירכא מה למש"ר. ולפי תירוצם בתוס' כתובות דף לג בשם הרי"צ"א דרבנן דר"מ ס"ל דאף אם עדים זוממין קנסא מ"מ אינו לוקה ומשלם דס"ל דכדי רשעתו משמע גם בממון ומלקות ניחא דלענין אין בו מעשה פרכינן דמה למש"ר דלוקה ומשלם משא"כ בעלמא דאמעט מכדי רשעתו. אבל לתירוצם קמא דתוס' שם וזה שיטת תוס' הכא בסוגיין דלא אמרי' ע"ז קנס ילפינן ממוציא שם רע יקשה כנ"ל: שם ורבנן האי לא תענה ברעך עד שקר מאי דרשי ביה. משמע דס"ד דהש"ס דלרבנן ליכא מלקות משום לא תענה וקשה לי הא בבן גרושה מפורש דלוקין ואצטריך בזה לא תענה ואי דפירכת הש"ס דלילקי שמונים חד משום כאשר זמם וחד משום לא תענה הו"ל למנקט כך הקושיא דכמו דבבן גרושה לוקין משום לא תענה לילקי הכא שמונים אבל לשון האי לא תענה ברעך עד שקר מאי דרשי ביה הוא מוקשה: תוס' ד"ה ורבנן כו' משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. משמע דקושייתם דהו"ל לשנויי כן אלא דעדיפא מיניה משני ולא ידעתי איך יכול לתרץ א"כ תקשי בבן גרושה אמאי לוקה. וגם לתירוצם דעדיפא מיניה משני עדיין קשה בב"ג אמאי לוקה הא הוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. וכן במה דהקשו דלי"ל לטעמא דכדי רשעתו למה לא הקשו ביותר דאמאי לקי בב"ג וכ"ז צ"ע:

◆

רבינו חננאל

ואמרינן בשלמא לרבנן כו'. ופשוטה היא. אלא לר' מאיר דקתני לוקה ומשלם מאי טעמא. ואמרינן גמר ממוציא שם רע דכתיב ביה ויסרו אותו וכתיב ביה וענשו אותו מלקות וממון כך עדים זוממין לוקין ומשלמין. ופרכינן מה למוציא שם רע שכן קנס כדכתיב וענשו אותו. ושנינן ר' מאיר כר' עקיבא סבירא ליה דתנן (לעיל ב:) משום ר' עקיבא אמרו אף אין משלמין ע"פ עצמן מכלל דאינון קנס וקי"ל מודה בקנס פטור. איכא דמתני לשמעתא דעולא אהא דר' יהודה דמחייב [א] המותיר מלקות אע"פ שאין בו מעשה. ואמר עולא גמר ר' יהודה המותיר קדשים ממוציא שם רע. ודחי' מה למוציא שם רע שכן לוקה ומשלם. אלא אמר ריש לקיש גמר ר' יהודה מעדים זוממין שהוא לאו שאין בו מעשה ולוקין גמר המותיר. ופרכינן מה לעדים זוממין שכן אין צריכין התראה כו' ופשוטה היא. ואסיק' מה להצד השוה שבהן בעדים זוממין ובמוציא שם רע שכן תרווייהו קנס. ודחי' ר' יהודה לא סבר להא דר' עקיבא דאמר עדים זוממין קנסא הוא. ופרכינן דרך אחר מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד חמור עדים זוממין לא צריכי התראה מוציא שם רע חייב מלקות וממון תאמר במותיר שאין בו אחד מאלו:

[א] נ"ל הטעם דניתק לעשה:

מסורת הש"ס

א) [לקמן יג: כתובות לג. ב"ק פג:], ב) [לעיל ב: ג. ב"ק ה.], ג) לקמן טו. פסחים פד. סנהדרין סג. שבועות ג: חולין פג: לא. קמא: תמורה ד., ד) רש"א יעקב, ה) [ב"מ צא. זבחים סט: תמורה ג. סנהדרין סג. לקמן טו. כ:], ו) [קדושין ה: כח. וש"נ], ז) [פסחים עו. כתובות לג. סוטה כט:], ח) למלקות וממון. רש"א, ט) [וע"ע תוס' ע"ז סב. ד"ה ר"ע אומר], י) רש"א ואין זה, כ) ולוקה ומשלם. רש"א, ל) הירושלמי משום כו' מהר"ם, מ) [ועי' תוס' כתובות לג: ד"ה שכן], נ) לא תענה משום דהוי לאו שאין בו מעשה רש"א.

◆

תורה אור השלם

1. וְהָיָה אִם בִּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר: דברים כה ב
2. וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנֹּתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: שמות יב י
3. לֹא תִרְצָח לֹא תִנְאָף לֹא תִגְנֹב לֹא תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר: שמות כ יג
4. וְהַנִּשְׁאָרִים יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ וְלֹא יֹסִפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד כַּדָּבָר הָרָע הַזֶּה בְּקִרְבֶּךָ: דברים יט כ

◆

הגהות הב"ח

(א) תוד"ה גמר וכו' דאע"פ דהוי לאו שאין בו מעשה לוקין ולמה: (ב) ד"ה סבר כו' קשה לרבנן דע"כ לא: (ג) בא"ד אלו נערות. כ"כ ריש דף ל"ג ועיין תוס' כתובות: (ד) ד"ה אלא וכו' ור' יהודה דסבר צד וכו' דירושלמי גבי ניחא לעדים זוממין: (ה) ד"ה ורבנן וכו' יש לנו לומר דלילקי מלא תענה וא"ת אמאי לא לקי מלא תענה משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דאין לוקין וכו' בעדות נפשות הוא מיהו י"ל דעדיפא מיניה משני וכו' לאזהרה אבל לעיל כצ"ל ותיבת כדפרי' נמחק: (ו) בא"ד ממון דנפיק מינה וכו' מי שהחשיך אמרינן דמחמר: (ז) בא"ד תענה הוי לאו:

◆

מוסף רש"י

בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה. אם הותיר ועברת על לאו כאש תשרפנו, נתקו הכתוב לעשה זה מעונשן של שאר לאוין, לומר זה ענשו ותקנת עבירתו שישרפנו (שבועות ג:). כל לאו שניתק לעשה אין לוקין עליו, דמשמע זו היא תקנתו אם תעבור על הלאו עשה זאת והינצל, ועוד דלא דמי ללאו דחסימה, שהמלקות נסמך לו (פסחים פד.). **לומר שאין לוקין עליו.** דמשמע שזה עונשו של לאו, שאם הותירו ישרפנו ויפטר (סנהדרין סג:) שניתק לעשה הוא, טעמא דנתקו הכתוב הא לאו הכי לקי המותיר ואע"ג דאין בו מעשה (ב"מ צא.). **לא מן השם הוא זה.** כלומר טעם זה אינו מן העיקר (סנהדרין סג.) לא מטעם זה המלקות נטל בו, אבל כל עצמו אין בו מלקות לפי שאין בו מעשה (שבועות ג.). **דהוי ליה לאו שאין בו מעשה.** ישב לו ולא אכל ומאליו נעשה נותר (חולין פג.).